

MASIA I MEDI RURAL: ASSOLINT NOUS REPTES

ANTONI VILANOVA I OMEDAS

Arquitecte. President de l'Agrupació d'Arquitectes per a la Defensa i la Intervenció en el Patrimoni Arquitectònic (AADIPA) del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (COAC)

A la major part de Catalunya, sobretot en les comarques properes a les àrees metropolitanes, l'èxode de la població rural, d'una banda, i la necessitat del lleure, de l'altra, han fomentat l'adquisició de masies per part d'una societat urbana a la recerca del gaudi de la natura i el descans. Aquesta situació ha generat canvis substancials i modificacions profundes en el paisatge rural, i ha provocat la desaparició de l'estructura tradicional forjada entre l'íntima i profunda vinculació del marc productiu, representat per les activitats agrícoles i ramaderes, associat a l'aspecte humà de les generacions que han treballat, al llarg dels segles, els conreus tradicionals.

En altres casos la utilització generalística de productes i materials aliens a la tradició pròpia, tant en reformes com en processos de restauració interior i, sobretot, exterior, han desvirtuat les característiques identificatives de les masies. Així, les intervencions, poc reflexives, donen lloc a una progressiva alteració dels estils originals, i generen, també, un fort impacte visual en el paisatge circumdant. L'escenari en el qual es desenvolupen aquestes actuacions ha estat força repetitiu i, freqüentment, elements procedents de la prefabricació dominen sobre les estructures de les velles masies. De la mateixa manera, es fa evident, també, la presència de construccions annexes de nova implantació que incorporen una arquitectura industrialitzada, internacional i sense fronteres, que generalment és contrària als valors ambientals i paisatgístics del lloc.

El que podríem anomenar com *aburgesament gradual de les masies*, fruit de la progressiva adquisició d'aquestes per part de les societats urbanes desconexades dels seus valors ancestrals, ha comportat, en molts casos, modificacions profundes en les seves configuracions, de manera que han estat alterades les propietats físiques i funcionals del conjunt edificat. Exceptuant algunes intervencions, significatives i remarcables, es pot afirmar que moltes de les actuacions de reforma o de rehabilitació han malmès elements substancials de les seves estructures identificadores. Cal dir que algunes actuacions s'han fet sense ser avalades per un projecte redactat per tècnics

qualificats, de manera que s'han aplicat materials i processos d'obra moderns/tecnològics, sense analitzar la seva idoneïtat, allunyats de les pràctiques correctes. Altrament, la dificultat de disposar de mà d'obra especialitzada en la construcció tradicional ha dificultat, també, la capacitat d'abordar solucions correctes i reexides.

Davant d'aquesta situació es fa evident la necessitat de disposar d'un document marc que, d'una banda, reconegui la necessitat de preservar el sòl no urbanitzable i els seus valors i, de l'altra, determini els criteris per a la reconstrucció i rehabilitació de les masies, les cases rurals i els seus entorns, objecte de ser recuperats i preservats, per raons arquitectòniques, històriques, paisatgístiques o socials. Així, l'aprovació de la Llei d'urbanisme de Catalunya porta implícita la necessitat que els municipis disposin d'un *Catàleg de masies* en què es concretin, entre altres aspectes normatius de temàtica general, com s'han de portar a terme les intervencions i quins elements són objecte de protecció.

Altrament, quan en el marc normatiu es parla de la preservació de les masies en el territori s'incideix, directament, en el model d'ordenació del conjunt d'un municipi, de manera que es concreten les bases reguladores sobre el foment de l'habitatge rural en les edificacions preexistents i s'evita tant el despoblament com les noves ocupacions de sòl desorganitzades.

L'aplicació de la teoria ens determina els objectius que s'han de portar a terme amb vista a la potenciació de les construccions tradicionals en el territori rural, formades per les masies, les edificacions annexes (masoveries, coberts, pallers...) i la resta d'elements associats i/o vinculats (sínies, molins, cabanes de pedra en sec, marges). Entenem que totes aquestes unitats d'interès que conformen el patrimoni rural han de situar-se sota els eixos estratègics que es descriuen a continuació.

El primer és la **conservació del paisatge propi** i el seu **reconeixement singular**. Així, cadascuna de les entitats o els conjunts que conformen les masies s'entenen com hereus de la seva pròpia identitat, acumulada al llarg de la seva evolució en els anys, atenant a les característiques familiars, tipològiques, socials, econòmiques i, sobretot, paisatgístiques. El reconeixement de l'entorn proper i l'activitat agrícola i/o ramadera és fonamental en la definició d'un determinat mas en el territori.

En l'àmbit europeu, els paisatges definits per les construccions rurals, referents i identificadores de cada comunitat, són "estimats" o "apreciats" per la seva bellesa i diversitat. A través d'aquests molts ciutadans han gaudit o gaudeixen, encara, de l'oportunitat de romandre en els territoris més autèntics i tradicionals que s'allunyen de la vida usual reconeguda com a "urbana". De fet, el món rural català, en el seu conjunt, representa una part molt valuosa

de la nostra herència i és a través de l'arquitectura vernaclea quan encarna i perpetua la identitat específica d'una àrea geogràfica determinada.

L'ICOMOS, organisme consultiu internacional que s'ocupa de les avaluacions i nominacions de béns culturals i emet les seves recomanacions al comitè de Patrimoni Mundial, en la seva estratègia de l'any 1994 a Nara (Japó), refrendada l'octubre de 2005 a Xi'an (Xina), en relació amb el patrimoni en general, aplicable especialment al considerat com a rural i la seva definició del paisatge, proposa reconèixer la contribució de l'entorn del significat dels monuments, els llocs i les àrees patrimonials, de manera que en el seu primer punt:

L'entorn d'una estructura, un lloc o una àrea patrimonial es defineix com el mitjà característic, ja sigui de naturalesa reduïda o extensa, que forma part o contribueix al seu significat i caràcter distintiu. Més enllà dels aspectes físics i visuals, l'entorn suposa una interacció amb l'ambient natural; les pràctiques socials o espirituals passades o presents, costums, coneixements tradicionals, usos o activitats, i altres aspectes del patrimoni cultural intangible, que van crear i van formar l'espai, així com el context actual i dinàmic d'índole cultural, social i econòmica.

I, per acabar, ho rebla, en el punt segon:

Les estructures, els llocs o les àrees patrimonials de diferents escales, inclusivament els edificis o espais aïllats, ciutats històriques o paisatges urbans, *rurals* o marítics, els itineraris culturals o els llocs arqueològics, reben el seu significat i el seu caràcter distintiu de la percepció dels seus valors socials, espirituals, històrics, artístics, estètics, naturals, científics o de una altra naturalesa cultural. I, igualment, de la seva relacions significatives amb el seu medi cultural, físic, visual i espiritual.

El document no fa altra cosa que identificar les llacunes en la consideració estàtica i generalista de patrimoni mundial, sense adonar-se que hi ha, també, un altre valor cultural, com el del paisatge representat pels elements que conformen el món rural i que es troba, en gran mesura, en situació de risc.

Les construccions rurals tradicionals són tant causa com conseqüència d'un entorn determinat. En aquest sentit les masies i els camps de conreu representen la millor interpretació productiva i sostenible d'un paisatge natural, modificat per l'home, amb la finalitat d'obtenir els recursos

de la terra. Són tot el que queda d'un passat en què les famílies que hi vivien i treballaven mantenen, encara, les seves vivències més íntimes.

Sota aquesta òptica, les velles estructures del territori, tant residencials com productives, així com els marges de pedra en sec que delimiten les terrasses dels camps de conreu, per citar un exemple molt nostrat, són innegablement testimonis directes de l'activitat humana en un lloc determinat i identifiquen un paisatge únic. Si deixem que es marceixin, perdem una part de la nostra identitat. L'oblit d'aquestes construccions abandonades representa la desaparició d'un passat forjat a través del paisatge, l'ambient, la terra i els seus habitants. Tots conformen una mateixa unitat que ens interroga com hem d'emmagatzemar aquest veritable patrimoni cultural, no només en la memòria i el record d'unes imatges, sinó també com una font que albiri el desenvolupament futur d'un país.

La dilapidació del patrimoni rural és un problema comú a la major part dels països, provocat moltes vegades a partir de l'evolució i l'especialització de la producció agrícola. Sorgeix amb força quan les terres no són prou productives i, per tant, cal assumir que qualsevol projecte que plantegi una "rehabilitació" implica actualitzar o definir estratègies relacionades amb l'activitat econòmica vinculada al medi; aspecte que possibilitarà posar en valor les construccions i els habitatges tradicionals en el seu context i en el paisatge.

Des d'una mirada externa, no exempta d'emotivitat, hom pensa en els principis que exposa la Convenció del Paisatge promoguda pel Consell d'Europa. Aquest altre document reivindica la necessitat d'explicar, abans de protegir, els diversos valors que inclou el terme paisatge, des del reconeixement de la presència d'escales diverses. Aplicat en el cas de les masies i altres construccions tradicionals en el medi rural i els seus respectius entorns, la configuració de la seva dimensió paisatgística no s'ha d'entendre com un recull d'unitats d'interès patrimonial a museïtzar, ni territoris destinats a ser embolcallats, metafòricament, dins una campana de vidre.

Un segon punt rau en la necessitat de **reforçar l'activitat econòmica** en el sòl no urbanitzable per tal d'evitar l'abandonament de les masies. Aquest aspecte es pot desenvolupar segons dues visions diferenciades però complementàries entre si: la primera consisteix en la necessitat d'activar **mesures que afavoreixin el retorn a l'activitat principal** i que recuperin, encara que sigui dècades després, el paisatge i el model d'explotació original. La idea es concreta en la reubicació dels cultius o la reintroducció del bestiar considerats com a tradicionals amb vista a un major nivell qualitatiu i, també, competitiu. Sota aquesta dinàmica s'han produït actuacions diverses com; la recuperació i/o introducció de la vinya —per exemple en bona part dels

masos ubicats a la comarca del Bages —; la reactivació i millora de la producció oleícola —en les comarques del Camp de Tarragona— o l'aposta per la qualitat ramadera a partir de la recuperació de rases autòctones —especialment a les comarques del Pirineu. La segona alternativa planteja la necessitat d'emprar o desenvolupar activitats vinculades o associades al bosc, en allò que avui es reconeix com **explotació forestal sostenible**. Aquesta acció combat l'abandonament dels boscos i la seva manca de manteniment; una problemàtica que condueix a situacions altament devastadores, amb incidència sobre l'ecosistema tant de fauna com de flora. Cal assenyalar, en aquest terreny, la proliferació en els darrers anys del sotabosc; aspecte que facilita una elevada sinistralitat producte dels incendis de massa forestal, incrementada en períodes de sequera.

El tercer eix recull, també, aspectes esmentats en els dos punts anteriors i que incideixen en un valor essencial avui en dia: el desenvolupament de la **sostenibilitat territorial**.

Els processos d'industrialització han alterat, irreversiblement, les relacions entre l'home i el territori a part de provocar una immediata reducció de la mà d'obra en els conreus. Malgrat aquesta circumstància s'ha de reconèixer que la major part de les comunitats rurals establertes en les masies, al llarg dels anys, en entorns paradigmàtics i significatius, han estat reàcies a abandonar el seu hàbitat tradicional tot i la duresa del medi en molts casos. Un dels objectius per a la preservació de les masies ha de ser, per tant, el manteniment de l'activitat productiva, tot refermant la voluntat de pervivència arrelada al medi.

Certament, en els darrers anys estem immersos, precisament, en el paradigma de la sostenibilitat. El millor exemple, expressat d'una manera racional a través de l'estructura agrària, és el format per la unitat inseparable que formen les masies i la seva gent. Així les diverses generacions apareixen com el vicle de continuïtat característic que identifica un territori i defineix un paisatge comú. Com a conseqüència es pot afirmar que el patrimoni rural vernacle és, per definició, humil i popular. Les dificultats de visualització, a gran escala, expliquen per què és tan poc representat en la llista del patrimoni mundial. En efecte, no té cap característica que l'assimili a valors com la *monumentalitat* i/o l'*espectacularitat* construïda; tampoc està signat pels grans noms de l'arquitectura ni respon a estils reconeguts internacionalment. Al nostre entendre, però, disposa d'un valor essencial: ser materialitzat per gent comuna i anònima, a través del coneixement de les condicions climàtiques i del medi, a l'empara de la tradició familiar que l'ha conservat i mantingut al llarg de diverses generacions.

La millor definició de sostenibilitat la podem trobar,

en la seva concepció formal, a partir de la utilització dels materials autòctons de cada territori. Tots aquests són emprats amb saviesa de manera que reforcen un model de construcció en què les estructures estan al servei de la funcionalitat, sense oblidar que l'enginy no té preu. Les masies despleguen, en la seva configuració, tots els sistemes d'invençió i processos constructius que permeten satisfer les exigències climàtiques, topogràfiques i d'economia racional. De la mateixa manera mostren una integració en el paisatge inigualable, fins i tot en la visió actual en què, en molts casos, s'aprecien edificacions perdudes oferint la imatge d'un patrimoni sincer, tant fràgil com vulnerable.

Cal fugir de la visió estàtica i assumir que, tot i les alteracions que puguin afectar aquestes construccions, en realitat només hi ha tres sortides possibles per a la seva supervivència en plena integració en el medi: la més estimulante, recuperar l'activitat adaptant-se a les pràctiques i les maneres que ofereixen els cultius autòctons; explotar el potencial econòmic derivat del turisme rural, des del respecte al medi físic i natural o, intervenir per tal d'aturar la progressiva degradació, per efectes de la natura, del conjunt de construccions que, tot i que hagin quedat obsoletes des del punt de vista de l'activitat agrària, siguin susceptibles de ser salvaguardades pel seu valor històric, social i etnològic.

Queda clar, doncs, que sota els eixos apuntats i centrant-nos en aspectes més pragmàtics de la dinàmica patrimonial i cultural, la rehabilitació de les masies —a part de la recuperació de un bé històric i material insubstituïble— ha de suposar, també, el manteniment del seu entorn paisatgístic i rural característic, sense desvirtuar-lo, tot permetent alhora protegir el territori i fer-lo més sostenible.

El Catàleg de masies, una eina essencial en la preservació del patrimoni rural

El planejament urbanístic, com s'ha esmentat anteriorment, ens posa a l'abast una eina essencial, que pretén corregir la major part de les problemàtiques apuntades, com és el *Catàleg de masies*. Es tracta d'un instrument normatiu que, a través de la memòria, les normes d'aplicació i, sobretot, del conjunt de fitxes identificatives i detallades de totes les construccions rurals, habitades o no, que es troben en sòl no urbanitzable d'un municipi, permet abordar les consideracions de protecció i la planificació de les intervencions arquitectòniques de restauració, rehabilitació i ampliació, si escau. Les fitxes són l'essència del Catàleg, en el qual es ressenyen els valors de la construcció principal (el mas), les parts originals i les modificades o transformades i que necessàriament han de venir complementades, també, pel reconeixement de la resta de construccions rurals característiques com: les barraques i marges de pedra en sec, les sínies, les tines, els molins, els forns, les bòviles o altres

elements preindustrials. Aquestes construccions, tot identificant-ne les tipologies diverses, permeten oferir una protecció física i determinar-ne els mecanismes d'intervenció.

El Catàleg dóna, a l'Administració i als propietaris, seguretat jurídica, ja que clarifica quin és el ventall d'usos admesos en cadascuna de les edificacions, alhora que permet disposar de condicions d'ordenació concretes amb una tramitació reglada, sense oblidar el paper cultural que representa en posar de relleu uns determinats valors tipològics, constructius i al mateix temps incideix en els aspectes definidors d'una família, societat i d'un entorn singular en cada cas.

Si ens centrem en l'àmbit normatiu estricte, tot seguint els principis que emanen de la Llei d'urbanisme de Catalunya (LUC), és fonamental justificar les raons que s'han tingut en compte per incloure les masies o construccions rurals d'un determinat municipi en el Catàleg; a partir dels seus valors i/o de les seves característiques: **arquitectòniques, històriques, mediambientals, paisatgístiques i socials.**

Cal tenir present tot un seguit de factors a analitzar i definir uns criteris d'intervenció en la redacció del document per tal de facilitar la preservació del conjunt edificatori que constitueix una masia, a partir de la regeneració de l'entorn paisatgístic que l'envolta, segons diversos aspectes, que tot seguit veurem.

El factor de **visibilitat**, essencial en la imatge exterior del conjunt i que consisteix a controlar i definir diverses variables com són, per exemple, el soterrament de les escomeses de subministrament. D'altra banda, també regula aspectes com la presència de publicitat i la retolació en els edificis i els entorns. Permet, també, com exemple, evitar la construcció de nous volums davant de les façanes més exposades visualment o l'emplaçament de construccions temporals en les visuals més importants.

Una altra incidència remarcable és la **localització**. La implantació adequada en el territori garanteix o, millor dit, facilita la conservació dels elements construïts d'interès patrimonial. Encara que localització i accessibilitat són termes complementaris però que a vegades no van en sintonia, la bona ubicació geogràfica del conjunt del mas permet conservar els elements paisatgístics d'interès mediambiental i afavoreix una millora en les condicions climàtiques de l'edifici principal. És fonamental mantenir els valors paisatgístics i les qualitats ambientals de l'entorn relacionades amb la singular ubicació de l'indret on se situa, tot afavorint l'accessibilitat al conjunt i millorant els camins tradicionals.

L'**organització** és un aspecte que ha de garantir que les noves intervencions que puguin produir-se no modifiquin, substancialment, el caràcter unitari del conjunt. Així, ordenar l'espai lliure de la masia d'acord amb les seves funcions tradicionals o reintroduïdes, utilitzar materials i colors coherents amb el caràcter del conjunt, mantenir o rehabili-

tar les alineacions arbòries, són estratègies necessàries en el desenvolupament sostenible de les unitats edificatòries.

En aspectes més vinculats als criteris d'intervenció arquitectònica, la **composició** s'erigeix com l'element clau que identifica la personalitat del model, establert al llarg dels anys, i el classifica entre les diverses categories dels masos, tot assenyalant de manera diferenciada el període o períodes en què fou edificat, per exemple. L'estudi analític de les diverses tipologies ens permet, en cada cas, establir els criteris d'intervenció, sobre la base del respecte en la relació entre buits i plens i la proporció de les mateixes obertures per tal de preservar la imatge i el llenguatge de la construcció. Altrament, resta un detall bàsic per precisar el disseny compositiu: el manteniment de les característiques formals dels tancaments existents, en els casos on no s'hi hagi produït una alteració irreversible. Per tant, quan aquests elements es mostrin contraris a les característiques pròpies que configuren i identifiquen un model determinat de masia, caldrà procedir a la seva substitució i recuperar, de la manera més adient, els que li són propis.

Amb vista a potenciar els valors **significatius** i particulars d'una masia s'ha de fer un tractament acurat de tots els elements referents i que aporten personalitat i diferenciació amb altres de característiques similars o no. Protegir els elements simbòlics identificats, com els escuts, les llindes de pedra amb datació de l'any de construcció; els elements tradicionals com a forns, fresquera, tines, cellers, etc., forma part dels trets identitaris que permet establir el lligam entre les diverses generacions que han habitat aquesta masia. En aquesta mateixa línia, cal tenir cura de no alterar els recorreguts associats a les tradicions pròpies vinculades al mas o al conjunt del territori. El sentiment d'arrelament al lloc obre un altre aspecte dinamitzador: condicionar l'accés al coneixement dels principals assentaments rurals del municipi integrant-ho amb altres punts d'interès històric general o local.

L'aspecte de la **funcionalitat** recull un dels principis bàsics apuntats a l'inici: ha de permetre garantir la continuïtat de les activitats agrícoles i/o ramaderes, vinculades amb el territori, així com altres emmarcades en el desenvolupament del turisme sostenible. L'ecosistema general de les masies i el seu entorn no pot veure's perjudicat per actuacions o usos que, tot i complir la normativa vigent, no siguin sensibles al lloc i al territori on se situen. En aquest sentit la voluntat de facilitar l'accés i condicionar les àrees de visita o d'estada no pot perjudicar les funcions productives vinculades amb el territori ni, tampoc, incidir en la modificació dels hàbitats naturals generats als entorns de les lleres de torrents, rieres, rierols i rius.

Una mala praxi en el tractament d'aspectes descrits en l'apartat anterior pot incrementar, notablement, el que anomenem **factors de risc**. El document del Catàleg i, en

especial, les respectives fitxes, han d'identificar les característiques de l'entorn concret, tot especificant en cada cas, si hi ha risc geològic, d'inundació, d'incendi, etc. A partir d'aquestes consideracions i dels diversos informes sectorials s'establiran les precaucions i/o les mesures a adoptar.

Fins ara s'han analitzat els factors que incideixen en la configuració de la masia en relació amb l'entorn per tal d'abordar els nous reptes en la recuperació d'activitats productives i/o de lleure envers la mateixa configuració del conjunt de les construccions que integren el mas i l'afectació del paisatge que l'envolta.

En un segon estadi s'obre un nou repte a abordar, més proper i vinculat als valors inherents de la masia, amb vista a la seva recuperació i dignificació, entesa com a edificació tradicional. Així, en el seu aspecte més qualitatiu, caldrà tenir en compte una sèrie de consideracions i criteris que s'apunten a continuació.

Una primera premissa, plantejada davant d'una intervenció arquitectònica, rau en el **manteniment de l'estructura bàsica** i la funcionalitat dels espais clau en l'edificació. Així, en totes les construccions identificades com a masia, susceptibles de ser restaurades o rehabilitades amb els usos compatibles definits en la normativa, s'ha de mantenir la tipologia aparent tant exterior com interior, llevat dels casos en què aquesta hagi estat desvirtuada, transformada o que sigui contrària al model original. Per abordar aquesta qüestió s'ha de tenir cura, especialment, en el tractament de la configuració estructural que defineixen els espais de l'edificació principal i, en qualsevol cas, en la imatge externa determinada per la composició de les obertures, els materials, el cromatisme, etc., tal com s'ha esmentat anteriorment. Tots aquests factors han d'anar estretament vinculats al lloc on se situen.

Tot partint de l'objecte de **recuperar i dinamitzar** les unitats formals que conformen les masies, ha de quedar clar que no ha de ser admissible el trasllat o la desvirtuació patrimonial de l'edificació, entenent que el valor de l'arrelament a un lloc o territori concret és inherent a la seva pròpia implantació original. Només seria factible en casos excepcionals, sempre que es justifiqui per raó d'afectació per un sistema general o situació de risc sobrevingut. En qualsevol cas l'oportunitat d'abordar accions de reconstrucció, ha de portar-se a la pràctica sota un objectiu que el faci sostenible, atenent a raons antropològiques, familiars o de reconeixement històric. Els criteris a tenir en compte s'han d'establir amb la voluntat d'acomodar-se a la volumetria original evitant, en tot moment, generar un impacte negatiu o contrari al territori i al seu paisatge.

Actualment les discussions sobre la durabilitat i la innovació tecnològica, en l'aspecte dels **materials**, és un factor que causa molts problemes en la seves aplicacions —generalment poc raonades o fonamentades— en

les construccions que s'emmarquen en l'arquitectura tradicional, com correspon a les masies. El cost dels nous productes o elements, generalment més econòmics que els derivats de productes d'elaboració més artesanal, ha provocat autèntiques desgràcies en el tractament d'elements essencials i, en conseqüència, en la configuració tipològica de les masies. Aquestes actuacions com l'ús de morters amb additius en lloc dels tradicionals de calç; la introducció de tancaments i fusteries en alumini o PVC enfront de les de fusta; la disposició de balustrades en substitució de les baranes de barrots de forja, etc., materialitzades sota el pretext d'un millor manteniment o durabilitat, han mal més considerablement la imatge de les edificacions. Cal, doncs, crear una consciència que en tots els processos de restauració i/o rehabilitació de les masies és fonamental utilitzar materials i colors coherents amb les característiques de l'edificació tradicional, decidits a partir de la tradició constructiva pròpia del lloc, el caràcter del conjunt i que la imatge externa no sigui contrària envers el paisatge de l'entorn. A partir de les consideracions apuntades es pot afirmar que l'aplicació dels materials, els elements constructius i de tancament propis del lloc són la millor garantia cap al respecte de la construcció original.

Conclusió

Les masies i altres construccions rurals formen part d'un patrimoni cultural que mereix ser preservat per moltes raons. Altrament, la riquesa i la diversitat del paisatge tradicional, conservat a través de la cura constant dels seus habitants, requereix d'un gran compromís, moltes vegades, difícilment compatible amb les tendències de la vida social actual.

El manteniment de les seves estructures edificatòries i la seva reutilització per a activitats contemporànies i usos compatibles, s'ha d'abordar a partir d'una avaluació exhaustiva atenent a les dinàmiques que veurem tot seguit.

El veritable potencial de les masies s'ha de situar en el context agrícola i, per tant, les solucions o alternatives compatibles proposades han de respondre a un acurat estudi de viabilitat que preservi els valors inherents dels masos en l'entorn que els caracteritza.

Els propietaris o promotors que vulguin desenvolupar un nou projecte d'activitat han de garantir mecanismes de gestió coherents i criteris de manteniment precisos per portar-los a terme un cop materialitzada la intervenció de restauració i/o rehabilitació de les construccions rurals determinades.

Tots els projectes de recuperació dels masos i els seus entorns han de reconèixer la necessitat d'una política respectuosa amb l'ús de la terra i el respecte al medi natural, amb la voluntat de millorar les edificacions existents i fomentar la seva renovació mitjançant actuacions

12.

CONCLUSIONS

DELS BLOCS